

Sárdy Péter

„Legyen meg a te akaratod!”

Isten akarata nem kényszer

A „Legyen meg a te akaratod” kérdés, ha hiányzik is a Miatyánk Lukács szerinti szövegéből, kétségtelenül Jézus szívügyét fejezi ki. Ezek a szavak azonban ugyanakkor szinte minden imádkozóban fájó pontot érintenek, amikor arra gondol, hogy bármiféle szerencsétlenség vagy szenvedés éri is, ezt Isten akaratának kell elfogadnia. A keresztény hagyomány ezért belenyugvó engedelmséggel értelmezte ezt a kérést: A hívő igyekezik még a legsúlyosabb és elviselhetetlennek tartott csapásokban is bizalommal „Isten elhatározását” látni. Ez a kétségtelenül „hívó” gondolat szerintem emberi kísérlet a szenvedés problémájának megoldására, de nem azt fejezi ki, amit Jézus Isten akaratának nevezett.

Foglalkoznunk kell tehát ezzel a kérdéssel, ha azt akarjuk, hogy Isten akaratát egészen Jézus szellemében, tehát az ő szavaival és életével összhangban értelmezzük! Ha valóban vele imádkozunk, akkor ezekkel a szavakkal is ATYÁNK előtt állunk, akiben teljesen megbízhatunk, akinek nem közömbös a sorsunk, és aki feltétel nélkül szeret minket.

Hogy mire gondolt Jézus, amikor „az Atya akaratáról” beszélt, talán azzal közelíthetjük meg a legjobban, ha előbb felvetjük a kérdést, hogy mire nem gondolt!

1. Isten akaratának Jézus szerint *semmi köze sincs egy keleti zsarnok személyéhez*, amely váratlanul és minden magyarázat nélkül rázúdul valakire. Jézus sohasem beszélt arról, hogy egy sorscsapás vagy egy természeti katasztrófa Isten akarata lenne, amelyet az embernek engedelmesen el kellene fogadnia!

Ebben a kérdésben súlyos félreértés áll fenn, és ez Pál apostol óta – mint egy ragályos betegség – szinte az egész kereszténységet megfertőzte. Pál a Rómaiakhoz írt levelében egy mindenható fazekas képével ábrázolta Istent, úgy mutatva be őt, mint aki az emberek sorsát mindenben meghatározza, és erről senkinek sem kell számot adnia (Róm 9,19-23). Ezt a hasonlatot őseink minden további nélkül isteni kinyilatkoztatásnak tartották. Nem gondoltak arra, hogy Pál végső soron mégiscsak ember volt, akinek fontos küldetése ellenére is

megmaradt az emberi korlátozottsága, mert nem volt lehetősége megtanulni Jézustól, hogy Isten szeretete – akárcsak a nap fénye – minden embert egyaránt elér.

Itt nincs lehetőségünk megvizsgálni, miért volt képes Pált azt írni, hogy Isten bizonyos embereket „pusztulásra szánt”. Valószínűnek tartom, hogy olyan rettenetes tapasztalatok állnak ennek hátterében, amelyeket csak úgy tudott elviselni, hogy mindent, ami csak történt, Isten akaratának tulajdonított. A világban létező sok szenvedést csak úgy tudta feldolgozni, hogy mindent Istenre vezetett vissza. *A sorsot azonosította Isten akaratával*, és ezért nem tudott már különbséget tenni Isten és a sors között. Így sajnos nem is gondolhatott arra, hogy más lehetőség is elképzelhető, hiszen a valóságot el lehet fogadni valóságnak anélkül is, hogy mindenben visszavezetnénk Isten akaratára.

Jézus ezt a második lehetőséget választotta, hiszen nemigen foglalkoztatta, hogy miért olyan a világ, amilyen. Mélységes istenélménye óta meg volt győződve arról, hogy Isten szeretete korlátlan és feltétlen, és ő egyszerűen erre a tapasztalatára hagyatkozott. Ha a világ nem festett is úgy, mint egy korlátlanul szerető Isten műve, Jézus nem volt hajlandó emiatt átértékelni istenképét, hanem inkább arra a következtetésre jutott, hogy *a világ még nem felel meg Isten akaratának*. Ez áll az imájában hangsúlyozott kérés hátterében: „Legyen meg a te akaratod, ahogy a mennyben, úgy a földön is!”

2. Jézus azt sem tartotta feltétlenül Isten akaratának, *amit emberek Isten akaratának nyilvánítottak!* – Nemcsak a keresztes hadjáratok vezetői indokolták hódításaikat azzal, hogy „Isten akarja ezt!”. Napjainkig előfordul, hogy vezető személyiségek Isten akaratának állítják be „szent” háborúikat. Mindmáig találunk vallásos csoportokat is, amelyek a Jézus-korabeli farizeusokhoz hasonlóan pontosan megmondják követőiknek, hogy mit kíván tőlük Isten akarata. Az ilyen emberi nézeteknek azonban Jézus véleménye szerint nincs sok közük az „Atya akaratához”. Sokatmondó, hogy Jézus maga

soha sem próbálta Isten akaratát konkrét utasításokba önteni. Ehelyett megelégedett ezzel a kijelentéssel: „mennyei Atyátok sem akarja, hogy csak egy is elvesszen e kicsik közül” (Mt 18,14).

Jézus szerint Isten akaratát nem is lehetséges pontosan megfogalmazni. Mindenkinek egyéni feladata, hogy életkörülményeitől függően maga találja meg ennek rá vonatkozó részeit. Szépen utal erre a szamariai emberről szóló példázata (Lk 10,30-35): Egy pap és egy levita észreveszi ugyan, hogy egy félholt sebesült fekszik az út mellett, de folytatják útjukat, mert úgy vélik, hogy a vallás törvényei által jól ismerik Isten akaratát, s ezekben a törvényekben nem esik szó erről az esetről. Csupán a vallásos előírásokat nem ismerő szamariai ember képes arra, hogy együtt érezzen a sebesülttel és segítsen rajta. Ennek az „irgalmas szívű” embernek a példájával saját hozzáállását is kifejezte Jézus, hiszen ő sem előírásokhoz tartotta magát, hanem az élet állandóan változó körülményei közt kereste „az Atya akaratát”. Ami egy konkrét helyzetben „megfelelt” az emberek szükségleteinek és vágyainak, és összhangban állt Isten szeretetét tükröző mély tapasztalatával, abban Isten akaratát látta.

3. Jézusnak meggyőződése volt, hogy *Isten minden embernek javát akarja, és semmi mást* (Mt 18,12-14; vö. 1Tim 2,4)! – A mennyei Atya minden embert szeret, akár jó az illető, akár nem. De mivel szereti az embereket, *nem akarja*, hogy örökké olyanok maradjanak, amilyenek! A szenvedés ugyan sohasem célja, amire külön törekedne, de teremtő gondolatai közé tartozik a fejlődés és tökéletesedés elve, amelynek megvalósulása szenvedés nélkül nem lehetséges.

Jézus Istenéről elképzelhetetlen, hogy betegséggel vagy akármilyen más csapással el akarná pusztítani az embereket, akiket szeretetből hívott létre. Jézus biztos volt abban, hogy Isten nem az emberek betegségét, hanem egészségét akarja. Különbözik nem tudott volna betegeket gyógyítani és megkínzott lelkeket a büntudattól megszabadítani, hiszen nyilván nem azért gyógyított, hogy meghiúsítsa,

hanem hogy végrehajtsa Isten akaratát! Az embereket kínzó testi-lelki betegségek meggyógyítása („tisztátalan lelkek kiűzése”) szerinte nem volt más, mint Isten országa megérkezésének jele (Lk 11,20). Jézus egész magatartása arról tanúskodik, hogy Isten akarata nem a szenvedés, hanem a szenvedéstől való megszabadulás.

Jézus azt is tanította, hogy az Atya valami módon „részét vesz” az emberek szenvedésében és – akármilyen történetük is velük – szeretetével körülveszi őket (Lk 12,6-7). Jézus nem változtatott ezen a meggyőződésén, bár a látszat gyakran ellene szólt. Hogy miért is olyan a világ, amilyen, arra soha nem tért ki bővebben. „Filozófiája” megelégedett azzal, hogy először is józanul megfigyelje és elfogadja a valóságot, azután pedig a lehetőségek szerint meg is változtassa, mégpedig úgy, hogy az egyre jobban megfelelően annak, amit ő Isten akaratának tartott! Szerinte ugyanis Isten nem akar mást, mint az embereket minden bajtól megszabadítani.

4. Jézus olyasmit értett Isten akaratán, amit az emberek *kell megvalósítania* (Mk 3,35; Mt 7,21), nem pedig olyasmit, amit el kellene túrnie! – Egyszerű példákkal vázolta, hogyan vesz részt a mennyi Atya teremtményeinek életében (pl. „minden szál hajunkat számon tartja”, Mt 10,30), jóllehet *nem* avatkozik be csodákkal a dolgok folyamatába. Így például nem ment meg egy madarat a vadász kezéből, sőt a madaraknál jóval fontosabb embereket sem szabadítja meg minden szenvedésüktől. Jézus Istene tiszteletben tartja teremtésének törvényeit, és ennek megfelelően azt kívánja, hogy szeretete emberek közvetítésével érje el az embereket.

Jézusnak csak egyetlen megnyilatkozását lehetne így értelmezni, hogy Isten akarata súlyos áldozatot követel az embertől, ti. a szenvedése előtt mondott imája: „*Atyám, ha lehetséges, kerüljön el engem ez a kehely, de legyen a Te akaratod szerint*” (Mt 26,39; a szenvedés effajta értelmezése gyakran előfordul a szentírásban, pl. 1Pét 4,19: „akik az Isten akaratára szerint szenvednek”). – Ennek az imának az értelmezésében nagy óvatosságra van szükség. Elég arra gondolnunk, mennyi embernek adott szenvedésében vigaszt és támaszt az a gondolat, hogy „Isten akarata szerint” szenved.

Szerintem azonban ez a gondolat mégsem Isten akaratát tükrözi, hanem olyan hívő emberek próbálkozásainak eredménye, akik így birkóztak meg a szenvedéstől való félelemmel. A „Legyen meg a te akaratod!” kimondása, ha az mély hitből és biza-

lomból fakadt, sok embert mentett már meg a kétségbeeséstől. Egy ilyen hitnek elég ereje van az elveszett élet-erő helyreállítására is. Aki ezt saját életében megtapasztalta, az embertársainak is meggyőződéssel mondhatja, hogy akármennyi baj is éri őket, a szerető Isten mindig velük van. Ez az „Isten akarata szerinti szenvedés” valódi értelme, és semmi más.

Isten nem azt akarja, hogy az ember szenvedjen, hanem hogy szenvedésében (ami az életben elkerülhetetlen) bizalommal hagyatkozzék teremtőjére, aki a legnehezebb órában is vele marad. Ez a bizalom megakadályozza, hogy a szenvedés kétségbeeséssé váljon. Aki szenvedésében ilyen érzéssel tud „Isten akaratára” gondolni, azt is el tudja viselni, ami különben elviselhetetlen lenne. Ez a bizalom tehát az élet szolgálatában áll, és teljesen megfelel Isten megszabadító („megváltó”!) akaratának.

Jézus Olajfák-hegyi imájában (Máté fogalmazásában) van egy kifejezés, amely különös figyelmet érdemel: azt kéri, „*ha lehetséges*”, kerülje el őt a szenvedés. Eszerint Jézus azzal is számolt, hogy a fenyegető véget talán Isten sem tudja elhárítani. Ha ez így van, akkor rettenetes halálát nem is tulajdonította Isten akaratának. Mivel Jézus ismételtén azt hangsúlyozta, hogy az embernek *meg kell valósítania* Isten akaratát, úgy vélem, hogy ő ebben a helyzetben is azt kereste, amit *tennie* kell. Feladatát tehát abban látta, hogy az életveszély ellenére se bújjon el, hanem hűségesen kiálljon amellett, amit „örömhírként” hirdetett. Ezzel a tudattal nem *elszenvedte*, hanem *végrehajtotta* Isten akaratát. – Példáján jól látható: „Isten akarata” éppen azt várja az embertől, hogy a legnagyobb szükségben is bízzék Isten szeretetében.

Ezzel a gondolattal olyan ponthoz értünk, amelyen emberi gondolkodásunkkal nem tudunk túllépni: A világ teremtője nem lenne mindenható? Ha Isten tényleg úgy szereti a földön élő „gyermekait”, ahogy Jézus leírta őt, miért nem teremtett nekik szenvedéstől és gonoszságtól mentes világot? Ezzel a kérdéssel részletesebben foglalkoztam *A botránykő: Isten és a szenvedés* című írásomban („Érted vagyok”, 2001. október). Most csupán azt a vonatkozást szeretném még egyszer hangsúlyozni, hogy Jézus a világban található negatív körülményeket sohasem nevezte Isten akaratának, hanem úgy vélte, hogy éppen az teljesíti Isten akaratát, aki ezeket leküzdí, megváltoztatja, vagy – ha többre nem képes – legalább elviseli.

Jézus utópiája

„Legyen meg a te akaratod – *ahogy a mennyben, úgy a földön is!*” – Semmi lehetőségünk sincs megállapítani, hogyan valósul meg Isten akarata „a mennyben”. Akkor viszont hogyan lehet imában kérni, arra várni vagy arra törekedni, hogy „a földön is” ugyanúgy megvalósuljon? Egy „földön található mennyi állapotot” általában utópiának szoktunk nevezni. Arra kellene itt kérnünk Istent, hogy lehetetlenséget valósítson meg? Avagy csak azt nem értettük meg, hogy valójában mi is az utópia?

Az „utópia” szó nemcsak egy irodalmi műfaj megnevezése, hanem egy mélyen bennünk rejtőző szükségletre is utal. Az utópiákat „ideális útmutatóknak” lehetne tekinteni, reális életutunk iránytűinek, hasonlóan azokhoz csillagokhoz, melyek éjszaka az irányt mutatták a hajó kormányosának évszázadokkal ezelőtt. Mindenképpen szükségünk van ilyen útmutatókra, hisz különben könnyen érzéketlenné vagy elkeseredetté válhatnánk az élet mindennapi terheinek nyomása alatt. Enélkül egy nagyon fontos dolog hiányozna az életünk-ből: talán éppen az, ami az embert emberré teszi.

Utópiákra szükségünk van – de nem azért, hogy Isten hamarosan megvalósítsa őket, ahogy Jézus tanítványai „Izrael országának helyreállítását” várták (ApCsel 1,6), hanem azért, hogy vágyainknak és törekvésünknek utat mutassanak. Jézus ezzel az imával nem arra szólította fel tanítványait, hogy lehetetlenséget kérjenek Istentől, hanem inkább arra, hogy mindent megtegyenek „Isten akaratának” megvalósítása érdekében. Hozzáállását jól mutatja az a mondása is, hogy az igazán hívő ember még lehetetlen dolgokat is képes végbevinni (Mk 11,23).

Már említettük, hogy Jézus itt egészen konkrétan *Atyjának* akaratára gondolt, aki mindenkit egyformán szeret, aki különösen az „elveszetteket” keresi, és aki szeretetével emberek által akarja elérni az embereket. Az ő akaratára éppen azokban az emberekből valósul meg a földön, akik minden feltétel és hátsó gondolat nélkül szeretnek. Ez Jézus utópiája. Ezt a célt tűzte ki elének, tudván tudva, hogy a legtöbb ember lehetetlenségnek fogja tekinteni. Jézus utópiája nemcsak konkrét lépéseket követel tőlünk reális életutunkon, hanem segítséget is nyújt e lépésekhez, mert biztosít bennünket arról, hogy ezzel a „lehetetlen vállalkozással” összhangban vagyunk Teremtőnkkel, és ezáltal életünk értelmét valósíthatjuk meg.

Aki ismeri Jézus „Atyjának akaratát”, készen áll arra, hogy életét teljesen annak szolgálatába állítsa, hogy ez a mindenkit megmentő akarat megvalósuljon a földön. Az ilyen ember mindent megtesz, amire csak képes, hogy Isten szeretete „megtestesüljön”, „emberré váljon” benne.

Utópia-ról vagy valóságról van-e itt szó? Léteznek egyáltalán ilyen emberek? Meggyőződésem, hogy nemcsak léteznek, hanem az emberiség sokkal szegényebb is lenne nélkülük. Igaz ugyan, hogy nemigen reklámozzák őket. Csak kivételes esetben lesznek olyan ismertek, mint Teréz anya, aki nincstelen haldoklók ezreit ápolva azt bizonyította, hogy még a legnyomorultabb emberek is szeretetet érdemelnek. Nem tudjuk, hány ilyen ember él, de pusztán létük már bizonyíték arra, hogy köztünk van az, amit Jézus „Isten országának” nevezett (Lk 17,21). Ezek az

emberek valójában sokkal fontosabbak a világ számára, mint sok más fontoskodó, akikről folyton beszélnek.

Mi az ő titkuk? Ők azok, akik Jézus útját követik, akiknek a teremtő szeretetébe vetett bizalma elevenebb valóság, mint az, amit az emberek általában „valóságnak” neveznek. Jézustól megtanulták, hogy Isten minden emberi aggodás és félelem fölött áll. Ezért a kíméletlen harc és a teljes letargia egyaránt ismeretlen számukra. Eszükbe se jut, hogy visszahúzódjának, és „félve-remegve munkálják üdvösségüket” (vö. Fil 2,12). Ehelyett mélyen átélük, hogy „kis-énük” félelme és reszketése a „nagy Te”, Jézus Istene előtt nyomtalanul szertefoszlik. Ezért nem is törődnek azzal, hogy utópistának tartják őket. Nagy kincsre találtak, és ennek álltak szolgálatába. Ilyen embereket nevezett Jézus Isten fiainak és lányainak.

Az emberi élet valósága Jézus szemszögéből

„Az én eledelem, hogy annak akaratát teljesítem, aki küldött, s elvégezzem, amit rám bízott” (Jn 4,34). – János evangéliuma ezekkel a szavakkal foglalja össze, mi hajtotta Jézust, és hogyan látta ő az emberi életet. Amit Isten „rábízott” s amit ő végre akart hajtani, az nem volt más, mint amit az előbb utópiájának nevezünk: Isten közelségét érezhetővé tenni, hogy lehetőleg minden ember új életet nyerjen, azáltal hogy szabadon bekapcsolódik az isteni szeretet „vérkeringésébe”. Meggyőződése volt, hogy Isten akaratát az ember cselekedeteiben ölt formát. Ezért „mindennapi eledelem” volt, hogy felismerje és megvalósítsa azt az isteni akaratot, amely az emberek „megszabadítására” irányul. Tapasztalata ma is aktuális: *A helyes cselekvés azzal kezdődik, hogy helyes szemszögből nézzük az életet.*

Jézus hozzáállását az jellemzi első sorban, hogy Isten akaratát *ajándéknak* tartotta, mert szerinte Atyánktól mindent megkapunk, amire szükségünk van az életben (Lk 12,30-31). – Ha ebben követni akarjuk őt, arra van szükségünk, hogy Isten akaratát mi is pozitív valóságként éljük meg. Vés-sük be ezért lelkünkbe állandó ismétléssel ezt a gondolatot: „Aki engem teremtett, nem akar mást, mint hogy életem sikerüljön!” Isten ugyanis nem olyan kívülről álló „én”-ként áll velünk szemben, aki kárunkra érvényesíthetné saját érdekeit. Célja – lényegében véve – teremtményeinek „jóléte”: tehát egészen konkrétan az *én* sikerem, az *én* egészségem, az *én* boldogságom, szerelmem stb. stb. Ennek a „lelki gyakorlatnak” rendszeres végzését azért tartom fontosnak, mert ezzel ellensúlyozhatjuk annak az egyoldalú és megterhelő keresztény

hagyománynak a hatását, amelynek értelmében az ember leginkább szenvedésével nyerheti el Isten tetszését.

Ha a világot – mint Jézus – Isten művének tekintjük, még további felfedezéseket is tehetünk. Rájöhetünk arra, hogy mindig, amit Isten teremtett, összességében véve megfelel akaratának. Istennek nincs tehát szüksége arra, hogy időről időre csodákkal avatkozzon be, hogy valamit kijavítson, hogy kétségbeesett emberek kívánságait teljesítse, és így bizonyítsa szeretetét. Hiszen mindaz, ami történik, az ő akaratát alapján történik. A mi problémánk abból fakad, hogy nem értjük meg őt, mert ő egyáltalán nem úgy „rendelkezik”, ahogy mi ezt egy mindenható és szerető lénytől elvárnánk, akit mi persze csak emberhez hasonló személyként tudunk elképzelni.

Ami minket illet, az a döntő, hogyan viszonyulunk saját *életkörülményeinkhez*. Nézetem szerint ezek Isten által nyújtott keretfeltételek, s az a feladatunk, hogy ezeken belül *alakítsuk* életünket. Ez persze azzal is együtt jár, hogy életkörülményeinket nem csupán feltétlen alázzal kell Isten kezéből elfogadnunk. Éppen ellenkezőleg! Az az Isten, akiről Jézus beszélt, nem képes arra, hogy embereket csapdába csaljon vagy kinezon. Mindaz, ami minket ér, megfelel ugyan Isten akaratának, de nem mint végzet, amelynek tehetetlenül ki vagyunk szolgáltatva, hanem mint feladatot, amelynek megoldását kezünkbe adja. Életünk alakításával azt kellene megmutatnunk, hogyan birkózik meg a bennünk lévő „isteni életerő” ezekkel a körülményekkel. Isten azt „akarja” tehát, hogy minden körülmények

között tanúságot tegyünk arról, igenis érdemes élni és szeretni.

Ezzel kapcsolatban mégsem tudjuk elhessegetni a kérdést: „Mi köze mégis Istennek ahhoz a sok gonosz-sághoz, amely az emberek életét pokollá tudja tenni?” – A választ megkönnyítheti, ha saját magunkon kezdjük a megfigyelést. Ha Isten engem gondolkozásra és szabad választásra képes embernek akar, akkor azzal teljesítem akaratát, hogy felismerem és cselekszem a jót. Ha azonban a rossz választom, például kegyetlen vagyok valakivel szemben, az ellentétben áll Isten akaratával. Ami ezzel a szenvedő emberrel történik, már nem Isten akaratát, hiszen szenvedése nem Istenre vezethető vissza, hanem rám. „Isten akaratát” ebben a helyzetben kifejezetten csupán az, hogy az illető megbirkózzék súlyos helyzetével. Az ő feladata tehát, hogy megtalálja a helyes választ a történetekre. Ha gyűlölettel válaszol, nem Isten akaratát szellemében cselekszik. Jézus szerint inkább azt kellene megfontolnia, hogy ebben a helyzetben milyen reakció felelne meg leginkább a mindenkit szerető Isten „akaratának”.

Foglaljuk össze röviden az elmondottakat: Jézus lelkiségének jellemző vonása, hogy Isten akaratáról következetesen emberi tettekkel kapcsolatban beszélt. Lelkiségét viselkedéséből ismerhetjük meg legjobban. Élettével azt tanúsította, hogy Isten akaratát nincs egyszer s mindenkorra rögzítve, hanem az embernek minden nap, sőt minden pillanatban keresnie és cselekednie kell ezt az akaratot – az adott helyzetnek megfelelő „jó” alakjában. Isten akaratát nem merev tételként, hanem eleven valóságként állt előtte: Isten minden ember megmentését, „javát” akarja, de akaratát felhívásként érkezik hozzánk, hogy mindent megtegyünk ennek a célnak az eléréseért. Célkitűzése tömören így hangzik: „Szeresd Istenedet teljes szívedből; szeresd embertársadat, mint saját magadat” (Mk 12,30-31).

Jézus Istenének akaratát nem vár el többet az embertől, mint amire képes. Ha az ember megteszi, ami csak rajta múlik, Isten áldása nem fog hiányozni. Hogy ez az áldás mit is jelenthet, valaki így fogalmazta meg:

„Isten adjon nekem nyugodtságot,
hogy elfogadjam,
amin nem tudok változtatni;
adjon nekem bátorságot,
hogy megváltoztassam,
amit meg tudok változtatni;
s adjon nekem okosságot,
hogy az egyiket a másiktól
meg tudjam különböztetni!”